

“Rossiyskaya qazeta”da TASS informasiya agentliyi baş direktorunun birinci müavini Mixail Qusmanla “Mixail Qusmanın heyat formulu” adlı müsahibə dərc olunub. AZƏRTAC həmin müsahibəni oxuculara təqdim edir.

***

Təxminən 400 prezident, baş nazir və krallar onun həmsöhbəti olublar. Öz yubileyi ərəfəsində isə o, özü müsahibə verir. Mixail Qusman TASS informasiya agentliyi baş direktorunun birinci müavini, “Hakimiyyət formulu” televiziya proqramının müəllifi və aparıcısı kimi 400-ə yaxın prezident, baş nazir, sultan və krallardan müsahibə götürüb. Özü-nün neçə müsahibə verdiyini hələ saymayıb, lakin dəqiqdir ki, onlarca müsahibə verir. Onlardan ikisini, o cümlədən indi sizin oxuduğunuzu, bu sətirlərin müəllifinə verir. Peşəsi informasiya ilə bağlı olan insana hər hansı xəbər motivi olmadan müsahibə üçün müraciət etmək mənim tərzim deyil. Lakin səbəb var: Qusmanın 70 yaşı tamam olur və biz onunla iyirmi ilə yaxındır ki, tanışlıq.

Bakının havasında dostluq və mehriban qonşuluq atmosferi var

– Yubileyi qeyd etmək üçün Bakıya gedəcəksən?

Mixail Qusman: Bəli.

– Sən öz yubileylərini həmişə orada qeyd edirsən?

Mixail Qusman: Həmişə belə olmayıb, lakin bunu hər zaman arzulamışam. Bakı, sadəcə uşaqlıq xatirələrim, gənclik illərim demək deyil, bu şəhər mənim dünyaya baxış tərzimdir. Məhz Bakı mənə dünyagörüşü bəxş edib.

– Bunu açmaq mümkündürmü?

Mixail Qusman: Mümkündür. Mən müharibədən beş il sonra dünyaya gəlmişəm. Biz Bakının kiçik həyatında, kommunal mənzildə yaşayırdıq. Lakin Bakı havasında mən özümü dərk etdiyim ilk günlərdən dostluq və mehriban qonşuluq atmosferi hiss etmişəm. “Mehriban qonşuluq” kəlməsi adətən siyasi kontekstdə istifadə olunur, ölkələr arasında münasibətlərə aid edilir. Mən isə bir həyatda olan mehriban qonşuluqdan danışırım. Mənim kabinetimdə hansısa bakılı rəssam tərəfindən çəkilmiş və dostum Yura Məmmədovun hədiyyə etdiyi tablolar asılıb. Orada mənim Bakıdakı evim təsvir edilib. Daha daqiq, 1899– cu ildə tikilmiş köhnə ev. Pyotr Montin (indiki Ələvsat Quliyev) küçəsi, 111 nömrəli ev. Doqquz mənzil hamısı da kommunal. Həyatda hər cür şərait vardı. On bir millətin nümayəndəsi yaşayırdı. Əlbəttə, məişət zəminində münaqişələr də olurdu. Hansısa ev xanımı paltar qurutmaq üçün özünün yox, başqasının zivəsində istifadə edirdi. Həmin vaxt bütün həyatda hay–küy qalxırdı. Lakin bunun da öz ləzzəti vardı. Bayramların hamısını birlikdə qeyd edirdik. Bizdə– həyatdakı uşaqlarda elə təsəvvür vardı ki, bütün həyatımız bayramdır. Ona görə ki, pravoslavların Miladı qurtarıqdan sonra azərbaycanlıların Novruzunu başlayırdı. Sonra da yəhudi bayramları, hansısa tatar şənlikləri... Həm də, nədənsə katolik olan Stasiq dəyi vardı. Hərçənd, biz “katolik” sözünün mənasını başa düşmürdük, lakin bildirdik ki, o, kilsəyə gedir.

– Sənə, bu mehriban qonşuluq atmosferi bu gün Bakıda qahrımı?

Mixail Qusman: İndi “multikulturalizm” adlı yeni anlayış dəbdədir. Mürəkkəb anlayışdır, Avropada o qədər də kök salmayıb. Lakin hesab edirəm ki, multikulturalizmin tarixən Azərbaycan üçün həyat tərzini olduğunu söyləyən Prezident İlham Əliyev tamamilə haqlıdır. Amma əvvəllər bunu indi o qədər də dəbdə olmayan “xalqlar dostluğu” söz birləşməsi, yaxud “beynəlmillətçilik” siyasi termini ilə ifadə edirdilər. Mən Sovet İttifaqı adlanan Yer kürəsinin bütün altıda bir hissəsi barədə mülhəzə yürüdə bilmərəm, hansı müttəfiq respublikada nələr olduğunu da bilmirəm, lakin məsuliyyətlə və əlimi İncilə, Qurana və ya Tövratə qoyaraq deyə bilərəm ki, çoxmillətli Bakı həqiqətən də bir ailə kimi yaşayırdı. Kiçik bir misal gətirmək istəyirəm. Bir dəfə ÜLKGİ-nin Mərkəzi Komitəsi Azərbaycanın komsomol təşkilatında gənclərin beynəlmillətçilik tərbiyəsi ilə bağlı işin vəziyyətini yoxlayırdı. Birdən maraqlı bir vaxt aydın oldu. Bu

qədər Xəzər Gəmiçilik Xəstəxanasının baş həkimi idi, anamın birinci ixtisası aktrisa olub, sonra tərcümaçı, pedaqogika elmləri doktoru, Xarici Dillər İnstitutunun professoru səviyyəsinə yüksəlib. Mən hər gün xəyali olaraq onların hər ikisi ilə ünsiyyət saxlayıram. Ailəməzin yaşadığı evdə isə Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin 12 iyul 2000-ci il tarixli Solomon Moiseyevič Qusmanın və Lola Yuliyevna Barsukun xatirəsinin əbədiləşdirilməsi haqqında fərmanına uyğun olaraq xatirə lövhəsi qoyulub.

– Sən oraya gəlirsən?

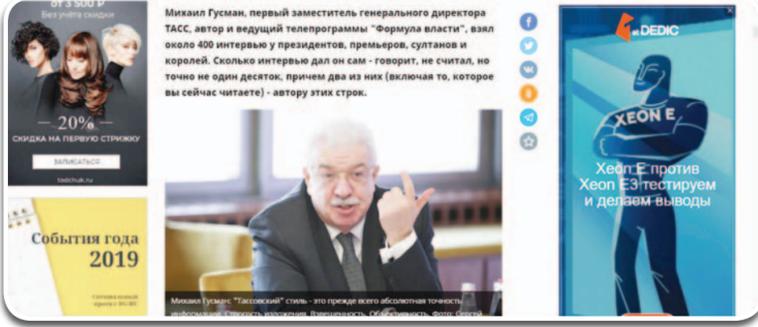
Mixail Qusman: Əlbəttə. Lakin məhz evə, mənzilə deyil. Mənzildə mənə yad olan insanlar yaşayırlar. Ata evi artıq mənə məxsus deyil.

Bizim agentlikdə kiçik TASS xəbərini şedevrə çevirməyə qadir olan görkəmli peşəkarlar var

Mixail QUSMAN: Multikulturalizmin tarixən

Azərbaycan üçün həyat tərzini olduğunu söyləyən

Prezident İlham Əliyev tamamilə haqlıdır

– Sən 1995-ci ildən TASS-da işləyirsən. Agentlik ötən 25 ildə necə dəyişib? Axı sən təkamül prosesini müşahidə etmişən.

Mixail Qusman: Mən oraya ANKOM–TASS-ın vitse-prezidenti vəzifəsinə gəlmişəm. Bu bölmə analitik materiallar və şərhlərə məşğul olurdu. Ona əfsanəvi jurnalist, Amerika üzrə mütəxəssis, keçmişdə “Pravda”nın siyasi şərhçisi olmuş Tomas Kolesniçenko rəhbərlik edirdi. Mən orada işlədim, sonra bir il müddətinə beynəlxalq əməkdaşlıq, ictimai əlaqələr və xüsusi layihələr baş idarəsinin rəhbəri oldum. TASS-a 21 il ərzində rəhbərlik etdim Vitali İqnatenko agentliyin fəaliyyətini xeyli dəyişdi, onu daha müasir, dünya standartlarına uyğun səviyyəyə gətirdi. Mən beynəlxalq əlaqələrə cavabdeh idim və indi də elədir. TASS bu gün demək olar ki, dünyanın bütün agentlikləri ilə tərəfdaşlıq əlaqələrinə malikdir.

– Sən həm də xarici informasiya blokuna kuratorluq edirsən?

Mixail Qusman: Mən inzibati olaraq, baş direktorun birinci müavini kimi onlara kuratorluq edirəm. Lakin bu sahənin həm də redaksiya rəhbərliyi var.

– Hər halda bu illər ərzində informasiya ilə iş prosesi dəyişib. Nəyi praktikadan çıxarıblar, indi ilk planda nələr var?

Mixail Qusman: Deməliyəm ki, informasiyaya münasibət, onun seçilməsi prinsipləri, qiymətləndirilməsi, yoxlanılması bir sadə səbəbdən radikal şəkildə dəyişdirilə bilməz. Məhz ona görə ki, onun əsasında müxbir dayanır. O, hər hansı informasiya və ya gərgin müharibənin əziyyətini çiyində daşıyan piyada əsgəridir. Bəli, əlbəttə, müxbir də dəyişib. Birinci Dünya Müharibəsinin iştirakçısına bənzəyən dənəki əsgər müasir qəzetlərlə silahlanmış bugünkü kiber döyüşçüdən fərqlənir. Lakin əsas məqsəd

informasiyanı birinci olaraq əldə etmək, onu birinci ötürmək və məxsusi xəbər əldə etməkdir. Başqa məsələdir ki, müasir texnologiyalar indi bunu daha tez yerinə yetirməyə imkan verir.

– Bəli... Baxarsan ki, tezliklə rəqəmsal qurğular informasiyanı özləri tapacaq və ötürəcək. Onda nə olacaq? Müxbirlərə ehtiyac olmayacaq?

Mixail Qusman: Bu gün həyatın bütün sahələrində süni intellekt imkanları tez-tez müzakirə olunur. Bu, KİV-in fəaliyyətinə də aiddir. Eşidəndə ki, süni intellekt artıq indi xəbərlər hazırlayıb, onda deyirəm ki, bəli, o, informasiya “ətindən” xəbər “kolbasası” hazırlaya bilər. Dostlarım, lakin gəlin araşdıraq: bəli, kompüterlər sözün imdan mənasında dama kimi oyunu məhv etdilər. Həm 64 xana, həm də 100 xanalıq. Bəli, kompüter bu gün hətta böyük şahmatçılara da qalib gəlir. Kompüter Kasparova və Karpova, habelə Kramnikə – soyadı “K” hərfi ilə başlayan hər üç görkəmli qrossmeysterləri məğlub edib. Lakin mən onların hər üçü ilə bu barədə söhbət etmişəm.

– Müasir jurnalistikada sənəin ən çox xoşuna gəlməyən nədir?

Mixail Qusman: Səthilik və “sarılıq”. Mən böyük məyusluqla Aleksandr Sergeyevič Puşkinin sözlərini təkrar etməyə məcburam: “Biz tənbalik və heç nə ilə maraqlanmırıq”. Ona görə də bu gün, informasiyanın sel kimi axdığı bir şəraitdə, böyük sayda arxivlərin açıldığı bir zamanda, bütün xarici mənbələrin əlçatan olduğu bir dövrdə biz informasiya dənizinin səthində informasiya köpüklərini yığmaq yox, onun dibinə daha dərin dalmalıyıq. Rusiya neft ölkəsidir və mənim sevimli bir analogiyam var. Mən deyirəm: “Biz, TASS əməkdaşları həyat laylarında xam neft qazanlara bənzəyirik. Biz həyatın laylarından xam neft – informasiya hasil edirik. Sonra onu üzə çıxarıyıq. Televiziya işçiləri ondan informasiya benzini düzəldirlər. Radioçular – informasiya kerosini. Qəzetçilər – informasiya mazutu. Jurnallar isə – plastmas. Onların hamısının bünövrəsində isə bizim informasiyanın xam nefti dayanır.

– Tarixə qovuşmuş sovet jurnalistikasına nəyi qaytarmaq istərdin?

olaraq desək, Borodino çərəyi, “həvəskar” kolbasa və Kostroma pendiri alırdılar. İndiki ev xanımları mağazaya gələndə kolbasanı hansı fabrikin istehsal etdiyinə, tərkibində hansı inqredientlərin olmasına, bədnam palma yağının olub-olmamasına baxırlar. Əvvəllən, biz seçim məsələsinə xüsusi diqqət yetirməyə başlamışıq. İkincisi, zəhərlənmək istəmirik. İnformasiya da elə kolbasa kimi məhsuldur. İnformasiya ilə zəhərlənmək istəmirsənə, onda zəhmat çək, həmin informasiya kolbasasını istehsalçısını öyrən. Onun inqredientlərini yoxla. Daxilindəki xırdalığın informasiya mənbələrini müəyyən et. Çünki çoxşünq informasiya dəryasında boğulmaq və zəhərli informasiya suyu ilə doymaq təhlükəsi var. Mən TASS-ın böyük sorğu xidmətinə etibar edirəm. Mən öz müxbirlərimə etibar edirəm. İnformasiyanın anonim olmaq hüququ yoxdur. Anonim informasiya imzasız məktuba bənzəyir. Burada iftira və böhtan ola bilər. İnformasiyanın müəllifi və daqiq ünvanı olmalıdır.

Ölkələrin çoxunda hakimiyyət getdikcə insanlara daha çox yaxınlaşır

– İyirmi il ərzində “Hakimiyyət formulu” proqramını hazırlayırsan, bu hakimiyyətə sahib olmuş və hazırda hakimiyyətdə olan dörd yüzə qədər insanla söhbət etmişən. Bu müddət ərzində dövlət liderinin öz ölkəsinə və dünyaya münasibətdə vəziyyətində güclü dəyişikliklər olubmu?

Mixail Qusman: İndicə sənənlə informasiya məkanında texnoloji dəyişikliklərdən danışdıq. Düşünürəm ki, bu dəyişikliklər liderliyin texnologiyasına da güclü təsir göstərəcək və demək olar ki, “hakimiyyətin formulu”na dəyişikliklər edib.

– Nəyi nəzərdə tutursan?

Mixail Qusman: Bu gün liderlərin ölkələrin əksəriyyətində hakimiyyətin insanlara getdikcə daha çox yaxınlaşması mənasında əvvəlkindən daha çox “lüt kral” olduqlarını. Bu, bizim ölkəmizdə də aiddir. Əgər Moskva sakini Leonid İliç Brejnevi (mən hələ Stalinin demirəm) başında şlyapa Mavzoley tribunasında duran vəziyyətdə ildə iki dəfə – noyabrın 7-də və mayın 1-də Qızıl meydanı keçərkən görürdüsə, Rusiyanın indiki lideri öz ölkəsinin vətəndaşları ilə müxtəlif formatlarda, demək olar, hər gün söhbət edir. Ümumiyyətlə, müasir liderlərdə öz xalqı ilə ünsiyyət saxlamaq zərurəti kəskin artır. Bu kommunikasiya müxtəlif formalar ala bilər. Məsələn, Prezident Trampın “twit”ləri bütün dillərdə zarafat obyektinə çevrilib. Vladimir Putin isə televiziya formatına üstünlük verir. Onun məşhur mətbuat konfransları da maraqlıdır.

Feyk xəbərlər dünyada sabitliyə təhdiddir

– Sən haradasa dərs deyirsən?

Mixail Qusman: Mən vaxtaşırı Moskva Dövlət Beynəlxalq Münasibətlər İnstitutunda, Rusiya Xalq Təsərrüfatı və Dövlət Qulluğu Akademiyasında və Diplomatika Akademiyasında mühazirələr oxuyuram. Mənim bir mövzum var. Son vaxtlar ona daha çox diqqət yetirirəm. Bu mövzu yetərinəcə sərt səslənir: “Feyk xəbərlər dünyada sabitliyə təhdid kimi?”. Mən həqiqətən də hesab edirəm ki, bizim informasiya əsrində feyk xəbərlər bəşəriyyətdə və dünya nizamına qorxunc təhlükədir.

– Feyk xəbərlər deyəndə, nəyi nəzərdə tutursan?

Mixail Qusman: Mən səhvləri, qüsur-ları, yanlışlıqları və ya düzəlişləri onlara aid etmirəm. İnformasiya işçiləri olan bizlərdən heç kəs bunlardan siğortalanmayıb. Mən feyk xəbərlər deyəndə, hansısa məqsəddə çatmaq üçün geniş və ya çox konkret auditoriyanın beynini süurlü və məqsədyönlü şəkildə zəhərləməyi nəzərdə tuturam. Bunun arxasında hansısa dövlət, anarxist və ya terrorçu qruplaşma, müəyyən korporasiya dayana bilər. Kibercinayətkarlıq və kiberhücumlar kimi anlayışlarla sıx bağlı olan feyk xəbərlər dramatik və təhlükəli vəziyyətlər yarada bilər.

– Tələblərə feyk xəbəri dürist xəbərdən fərqləndirməyi öyrədəndə, onlara nə deyirsən?

Mixail Qusman: Mən deyirəm ki, indi bizim daxil olduğumuz dünya çeşidli informasiya məhsulu bir yerə toplandıqı üçün bundan sonra daha da mürəkkəb olacaq. Bəli bir analogiya gətirirəm. Mənim nəmən və babam mağazaya gələrkən deyirdilər: bizə bir baton çörək, bir qədər kolbasa və yarım kilo pendir verin. Valideynlərim isə konkret, şərti

Bəzən məni qınayırlar ki, hansısa ölkənin prezidenti ilə, az qala, ona tay insan kimi söhbət edirəm

O, öz auditoriyasını, cəmiyyətin sorğularını beləcə daha yaxşı hiss edir. Nəhayət, liderlərin özləri arasındakı kommunikasiya da təkamül edib. XIX əsrdə bir hökmdarın digərənə qaz lələkləri ilə yazdığı uzun məktubları adı məktublar, sonra teleqramlar əvəz edib. Stalin, Ruzvelt və Çorçilin bir neçə cildlik məşhur yazışması bunun ən bariz nümunəsidir. Bu gün isə praktiki olaraq hər gün telefon danışığı və yaqın ki, kommunikasiyanın hansısa digər formaları var. Onların bir-birinə mesaj göndərib-göndərmədiyini bilmirəm, lakin sürətli əlaqə saxlamadığına hansısa formaları daqiq var. Beləliklə, nə qədər qoribə olsa da, lider daha adı insana çevrilir. Məni bəzən qınayırlar ki, hansısa ölkənin prezidenti ilə, az qala, ona tay insan kimi söhbət edirəm. Ədalətsiz iraddır. Mən özüm və dövlət başçısı arasında fərqi başa düşürəm. Amma mən başqa məsələni də – hazırda hər ikimizin işdə olmasına da başa düşürəm. Dövlət başçısı üçün yanına gəlməsi jurnalistə müsahibə vermək onun peşə fəaliyyətinin tüzü hissəsidir, mənim üçün isə ondan müsahibə almaq mənim peşə fəaliyyətimin böyük hissəsidir. Lakin ikimiz də işdəyik. Bu mənada, şəxsiz ki, ikimiz də bərabərlik.

Fəridə ABDULLAYEVA, AZƏRTAC-ın xüsusi müxbiri

Moskva